

Claes Hagströms arkiv

Svenskt visarkiv
Victor Johansson,
november 2013 - januari 2014

Arkivbildaren och arkivets innehåll

Claes Hagström (1919-2006) var fiolspelman från Trosa, där han var född och uppvuxen. Till yrket var han handelsbiträde, som vid pensioneringen arbetade i Trosa Järnhandel. Fritiden upptogs av ett flitigt musicerande. Han var medlem i olika spelmannslag, aktiv i Södermanlands spelmannsförbund, en flitig besökare av spelmannsstämmor och genom musicerandet hade han ett stort kontaktnät av musikervänner runt om i landet. Vid sin död efterlämnade han ett omfattande material av noter, inspelningar, tidningsklipp, foton mm som på ett förtjänstfullt sätt dokumenterar en viktig del av 1900-talets musikliv.

Mest iögonfallande är den stora samlingen av notblad och nothäften med en spännvidd från kända kompositörer som Benny Andersson och Evert Taube till låtar komponerade av lokala spelmän. Till noterna hör ett egenkonstruerat registersystem, som är både genomtänkt och funktionellt. Bara själva registret omfattar 13 pärmar med registerkort. Claes Hagströms egen beskrivning av registrets uppbyggnad finns placerat i en egen serie (D4 Instruktion till pärmregister). Förutom tryckta notalbum, kopierade nottryck och Claes Hagströms egenhändigt skrivna noter finns här tidningsurklipp av noter, vistexter och dikter, noter som han fått sig tillskickade från spelkamrater landet runt och kompositioner av lokala spelmän. Genremässigt rymmer repertoaren, utöver folkmusiken, ett representativt spektra av den populärmusik som varit dominerande under 1900-talet; schlagers, gammal dansmusik, jazz, marscher, svensktoppsmusik, pop/rock etc.

Claes Hagström var medlem och aktiv i olika spelmannsförbund, spelmannslag och folkdanslag vilket återspeglas i arkivet, här finns verksamhetsberättelser, årsmötesprotokoll, stadgar mm. Claes Hagströms speldagböcker, som han började skriva redan 1933, ger en bra bild av en del av det lokala musiklivet i Trosa med omnejd och de ger en uppfattning om de olika konstellationer som Claes Hagström spelat med, då dagböckerna låter framgå inte bara var, utan även med vem han spelat samt repertoaren vid de olika tillfällena.

Utöver speldagböckerna har han också samlat personliga spelmannsminnen som kvitton från fiolköp, fotografier, tidningsklipp mm. Claes Hagström påbörjade också en självbiografi, vars handskrivna manus ingår i samlingen. Arkivet innehåller också en mängd tidningsurklipp, såväl om Claes Hagströms eget musicerande och om det lokala musikliv som han var en del av, som mera allmänt hållna artiklar om enskilda spelmän och låtar, fiolbyggeri och instrumenthistoria mm.

I samlingen ingår också ett 120-tal kassettband. Utöver kommersiellt utgivna fonogram finns här flera inspelningar som dokumenterar det musikliv som Claes Hagström var en del av. Han har själv dokumenterat spelkamrater, och spelat in konserter och spelmansstämmor. Han har även spelat in flera radioprogram där sörmländska spelmän och grupper medverkar. Även Claes Hagström själv finns inspelad. En längre inspelad intervju med Claes Hagström finns sedan tidigare i Svenskt Visarkivs samlingar (SVAB20120).

Arkivet donerades till Svenskt Visarkiv från Södermanlands Spelmansförbund 2011 och är fritt tillgängligt för forskning.

Principer för arkivets ordning

Arkivet har ordnats med ambitionen att den ursprungliga ordningen i Claes Hagströms egenhändigt konstruerade registersystem ska framgå. För att i möjligaste mån korrespondera med registerkorterna i serierna D2 och D3 anger respektive volyms innehåll i serie M1 originalpärmarnas påskrifter. Serien kan innehålla enstaka handlingar som inte är notblad (brev, tidningsklipp, foton). I den mån dessa handlingar förekommer har de direkt koppling till en specifik låt, och de redovisas därför inte i särskilda serier. I vissa fall består dock hela volymer av handlingar som inte är notblad. Handlingstypen framgår då av särskild beskrivning till de konkreta volymerna.

Handskrivet material har i vissa fall sorterats ur sina respektive serier och placerats i Svenskt visarkivs handskriftssamling, med accessionsnummer h1621-h1632. Det är dock sorterat så att dess ursprung framgår (ex h 1627, handskrifter ur M1:7 Pärm 1, Visor A – Ö). Det omfattande låtregistret som totalt omfattar sex volymer fördelade på två serier består visserligen av handskrivet material, men är ändå placerat tillsammans med övriga samlingen då det utgör en så pass central del av arkivet.

Gallring

Materialets omfattning har motiverat en omfattande gallring av utrymmesskäl. Det är i huvudsak notmaterial, men även fonogram och tidningsurklipp som har gallrats.

Då en stor del av arkivets värde består i att kunna överblicka bredden i en enskild musikers repertoar har gallringen genomförts enligt principen att helheten i Claes Hagströms repertoar fortsatt ska vara lätt att överblicka. Därför anges tydligt vilka titlar som gallrats ur notmaterialet, och ett kriterium för gallring har varit att titlarna ska finnas hos Svenskt Visarkiv och lätt kunna hittas i visarkivets databas, X-ref. Endast låtar med tydlig titel och/eller upphovsman har gallrats (ex ”Möte i monsunen – Evert Taube”), eller låtar med tydlig källhänvisning (ex ”Ur Svenska låtar Dalarna, nr XX sid XX”). De gallrade titlarna bifogas arkivförteckningen, och omfattar ca 600 låtar. Ett mindre antal titlar har bevarats trots att kopior finns i Svenskt Visarkiv. Det rör sig då om låtar där exempelvis visarkivets exemplar enbart innehåller text, medan Claes Hagströms arkiv innehåller noter med melodin. Även flerstämmiga arrangemang av låtar som redan finns i visarkivets samlingar har sparats. Dessa titlar bifogas arkivförteckningen.

En stor del av gallringen har bestått i att sortera ut dubletter, i flera fall har pärmar innehållit tiotals kopior av en och samma låt. Här har principen tillämpats att de exemplar som sparats i första hand varit de som innehåller uppgifter om låtens proveniens (i huvudsak Claes Hagströms anteckningar på notbladen om hur han lärt låtarna, kompositör etc). När den typen av uppgifter saknats är det de exemplar som bedömts vara i bäst skick som har sparats.

I flera fall har samma låt återfunnits i olika pärmar. I görligaste mån har låtar som förekommit på flera ställen gallrats så att endast en kopia har sparats. Tryckta notalbum har kontrollerats mot Svenskt visarkivs databas, dubletter har gallrats medan övriga integrerats med visarkivets bibliotek.

Av samlingens ca 120 kassettband har ett sjuttioal gallrats. Det rör sig då om inspelningar som bedömts vara icke-unika, dvs kommersiellt utgivna inspelningar, inspelningar från radio och tv samt kassetter av dålig kvalitet, tomma kassetter eller med okänt innehåll. Vad som gallrats framgår av den gallringsförteckning som bifogas arkivbeskrivningen.

Claes Hagströms eget registersystem över sin notsamling har bevarats utan ingrepp. Däremot har en pärm med kopior på innehållsförteckningar ur tryckta notalbum gallrats, då bedömningen är att det i arkivet framgår vilka notalbum som ingått i samlingen och hugade forskare därmed kan ta del av dessa förteckningar genom att gå till de tryckta källorna. Claes Hagströms egen förteckning över tryckta notalbum har däremot bevarats.

Innehåll

D Register

- D1 Registerpärm A – Ö gul markering (modern dans = foxtrot mm, övrig musik = populärmusik mm)
- D2 Registerpärm A – Ö röd markering (gammal dansmusik, folkmusik, visor)
- D3 Register avseende repertoarpärm för Bollnäsbygdens Spelmanslag
- D4 Instruktion till pärmregister
- D5 Förteckning över notalbum i nummerordning

F Ämnesordnade handlingar

- F1 Handlingar rörande Hälsinglands Spelmansförbund
- F2 Handlingar rörande Bollnäsbygdens spelmanslag
- F3 Handlingar rörande Folkdansgillet i Trosa
- F4 Handlingar rörande Södertälje Spelmanslag
- F5 Handlingar rörande Trosa Spelmanslag och Södermanlands spelmansförbund
- F6 Handlingar rörande enskilda spelmän
- F7 Handlingar rörande spelmansminnen
- F8 Handlingar rörande personalia om Claes Hagström
- F9 Handlingar rörande offentliga framträdanden

L Trycksaker

- L1 Diverse tidningsklipp

M Musikalier

- M1 Claes Hagströms notarkiv

Z Inspelningar

- Z1 Hemmainspelningar
- Z2 Inspelningar från radio
- Z3 Kommersiellt utgivna fonogram

D Register

D1:1-3 Registerpärm A – Ö gul markering (modern dans = foxtrot mm, övrig musik = populärmusik mm)

D2:1-3 Registerpärm A – Ö röd markering (gammal dansmusik, folkmusik, visor)

D3 Register avseende repertoarpärm för Bollnäsbygdens Spelmanslag

Ingår i M1:8

D4 Instruktion till pärmregister

Ingår i M1:9

D5 Förteckning över tryckta notalbum i nummerordning

Ingår i M1:9

F Ämnesordnade handlingar

F1 Handlingar rörande Hälsinglands Spelmansförbund

Ingår i M1:8

F2 Handlingar rörande Bollnäsbygdens spelmanslag

Ingår i M1:8

F3 Handlingar rörande Folkdansgillet i Trosa

Ingår i M1:8

F4 Handlingar rörande Södertälje Spelmanslag

Ingår i M1:7

F5 Handlingar rörande Trosa Spelmanslag och Södermanlands spelmansförbund

Ingår i M1:9

Handskrivet material placerat i Handskriftssamlingen med acc.nr. h1630

F6 Handlingar rörande enskilda spelmän

F6:1 Sorterat i pärmar A-Ö, innehåller i huvudsak tidningsklipp om ett brett spektra av enskilda spelmän/musiker, från Claes Hagströms spelkamrater till nationella storheter som Benny Andersson och Åsa Jinder. Innehåller i viss mån även inbjudningar till och tackkort från födelsedagsuppvaktningar och deltagande vid begravningar, dödsannonser, personliga brev från spelmän/musiker, fotografier och vykort. Här finns även Claes Hagströms egenhändigt skrivna registerkort över spelmän, innehållandes födelsedata etc. Urklipp och kopior som lätt går att finna i Svenskt Visarkivs periodikasamling och samlingar av tidningsklipp har gallrats, se bifogad förteckning. Tidningsklippen i F6 är särregistrerade i Svenskt Visarkivs databas X-ref under posten "Tidningsklipp".

Häri även L1

F7 Handlingar rörande spelmansminnen

F7:1 Två pärmar med material som på olika sätt berör Claes Hagströms musikergärning. Här finns kvitton och olika uppgifter om köp av fioler, samt en redogörelse för hur Claes Hagström fick sin första fiol. Här finns även tidningsklipp som i huvudsak berör det lokala musiklivet i Sörmland, från spelmansstämmor o dyl där Claes Hagström medverkat med olika konstellationer. Flera tidningsklipp är intervjuer och porträtt av vänner och medmusikanter. Här finns också flera fotografier från spelningar, fester, resor med spelmanslag etc, liksom brev från musikervänner runt om i landet. De närmare 200 fotografierna är scannade. Handskrivet material är placerat i Handskriftssamlingen med acc.nr. h1632.

F8 Handlingar rörande personalia om Claes Hagström

F8:1 Innehåller bla en påbörjad självbiografi. Inget musikrelaterat material förutom en visa till morfaderns 85-årsdag och ytterligare någon vistext. I huvudsak handlingar rörande släktförhållanden; släktfoton, köpehandlingar, brev, arbetsbetyg, kondoleanser mm. Innehåller även äldre fotografier av stadsmiljöer och byggnader i Trosa.

F9 Handlingar rörande offentliga framträdanden

F9:1 Claes Hagströms speldagböcker över offentliga framträdanden från 1937 och framåt. Innehåller uppgifter om datum, repertoar, spelställe, vilka som spelade, gager etc .

Placerad i Handskriftssamlingen, acc.nr./h1631

L Trycksaker

L1 Diverse tidningsklipp

I huvudsak artiklar om fiolbyggen, historik kring fioler etc, ffa ur tidningen Land och artikelserien ”Folkets fioler”. Enstaka artiklar om andra instrument, enskilda spelmän eller historik kring olika låtar.

Ingår i F6:1

M Musikalier

M1 Claes Hagströms notarkiv

M1:1 Pärm 1, Valser A – Ö

M1:2 Pärm 2, Valser utan namn
Onummerad pärm, Vals/Mazurka

Onummerad pärm, Hambo/Polska

- M1:3 Pärm 3, Polskor A – Ö
Pärm 8, Schottis A – Ö
- M1:4 Pärm 4, Polskor utan namn
Pärm 61, Foxtrot/Tango A – Ö
- M1:5 Pärm 51, Moderna valser, schottis, hambo mm A – Ö
Pärm 6, Gånglåtar A – Ö
- M1:6 Pärm 7, Brudmarscher/Kyrkorepertoar
Pärm 5, Hambo A – Ö
Pärm 10, Engelska, Halling, Kadrilj, Mazurka, Polka/Polkett, Snoa
- M1:7 Pärm 1, Visor A – Ö
Pärm 2, Nubbevisor, div dikter, egna visor. I huvudsak tidningsurklipp
innehållandes olika vistexter eller dikter/verser. Innehåller även
brölloppstelegram och minnestexter författade av Claes Hagström.
Pärm 14 Spel-Arvid egna kompositioner
Pärm 16, Södertälje Spelmanslag
Pärm 17 ”Gratulationer på 75-årsdagen”
Pärm med i huvudsak kompositioner av Gunnar Billsmon.
Onummerad pärm Låtar komponerade av Helge Lindell

Häri även F4

Handskrivet material placerat i Handskriftssamlingen acc.nr. h1627-h1628

- M1:8 Pärm 9, Hälsinglands spelmansförbund
Onummerad pärm Folkdansgillet
Pärm 11 Bollnäsbygdens spelmanslag

Häri även F1, F2, F3 & D1

M1:9

Diverse visor

Handlingar ur en kartong med påskriften ”Visböcker + diverse skrifter att spara” och ur ett kuvert med påskriften ”Visor, många egna”. Materialet tycks inte finnas med i Claes Hagströms register, och består i huvudsak av lösa blad med olika texter, i många fall handskrivna. Flera visor har kopplingar till det lokala föreningslivet, som Trosa Scoutkår, Socialdemokratiska Ungdomsklubben och nykterhetsrörelsen. Här finns också tidningsurklipp med vistexter och dikter. Omkring halva seriens material är placerat i Handskriftssamlingen. Tryckta visböcker har tillsammans med Claes Hagströms övriga samling av notböcker placerats i visarkivets bibliotek.

Följande visböcker ingår:

- Frälsningsarméns sångbok från 1897
- Frälsningssånger, omslag saknas
- Handskrivna visböcker (Placerade i Handskriftssamlingen acc.nr. h1624 & h1625)
- Sånger för Frälsningsarméns barn- och ungdomsmöten. Tryckår 1934.
- Fälttågssånger, omslag saknas. Tryckår 1935.
- Vishäfte med religiösa sånger. Omslag saknas.
- Med dragspel och penna. Visor och dikter av Kurt Göransson.
- Nothäfte med nio visor och pianoarrangemang. Omslag saknas.
- Häfte utan omslag med julvisor.

Diverse notblad

Material som inte finns med i Claes Hagströms register. Folkmusiklåtar ur pärm utan namn eller nummer samt blandat innehåll ur två tidsskriftshållare, ffa marsch, hambo, polka och tango. Tre handskrivna notböcker samt tillhörande lösblad finns placerade i Handskriftssamlingen.

Pärm 15 Små häften

Beteckning LH (= låthäfte) i Claes Hagströms kortregister.

Häri även D4, D5 & F5

Z Inspelningar

Av ett 120-tal kassettband i Claes Hagströms arkiv har 44 stycken bevarats, övriga gallrats. Vad som bevarats framgår av förteckningen nedan, medan principen för gallring framgår i arkivförteckningens inledning. De siffror som anges före varje kassett i arkivförteckningen är Claes Hagströms egen numrering av kassetterna. Anledningen till att dessa nummer används även i arkivförteckningen är att det i övriga arkivmaterialet kan finnas hänvisningar till kassetter, och det underlättar därmed för arkivets användare att återfinna eventuella kassetter. Exempelvis har Claes Hagström på en kopia av ett bandprotokoll från folkminnesarkivet i Trosa som ingår i serie F7, Handlingar rörande spelmansminnen, gjort anteckningen ”se kassett XX”. Samtliga inspelningar är registrerade i SVA:s ljudsamlingar.

- Z1:1 Hemmainspelningar (se X-ref SVA BC 1902-1935)
- 15, Inspelning från Knutsdansen 1974
 - 34, Intervju med Claes Hagströms far, Gottfrid Hagström, inspelad 1976-03-03.
 - 43, Arvid Pettersson, Vagnhärad, spelar enradigt dragspel och intervjuas av Claes Hagström
 - 50, Intervju med Claes Hagströms far, Gottfrid Hagström, inspelad 1974-03-26. Intervjun gjord av Hans Nilsson
 - 57, Hemmainspelning med Claes Hagström och Gunnar Hagbjer. OBS! Kassetten inleds med musik inspelad från radio.
 - 65, Inspelningar med Valo Åström från Boden som spelar egna låtar på fiol
 - 74, Inspelning från spelmansstämma hemma hos Claes Hagström 1981
 - 78, Claes Hagströmm och Gunnar Hagbjer spelar till motionsdans
 - 80, Inspelning med Wappersta Lasse
 - 81, Inspelning med Karl Ringel
 - 82, Inspelning med John Ringel
 - 83, Inspelning med John Ringel
 - 84, Inspelning med John Ringel
 - 85, Inspelning med John Ringel
 - 86, Inspelning med John Ringel
 - 90, Harald Hjälmhed spelar femradigt dragspel, inspelat 1977, samt inspelning med Olle Renis orkester från 1944 där Harald Hjälmhed medverkar
 - 91, Inspelning med John och Karl Ringel
 - 92, Inspelning från besök hos John Ringel

- 93, Inspelning från spelmansstämma på Högbergsgatan 30, 1987-11-16
- 98, Gustav Nordin spelar Spel-Arvids låtar
- 99, Inspelning från spelmansstämma hemma hos Karl Ringel 1988
- 101, Inspelning med John Ringel
- 102, Inspelning med John Ringel
- 104, Inspelning med Karl Ringel
- 105, Inspelning från spelmansträff vi ”Gläntan” 1988-11-18
- 106, Inspelning med Gunnar Hagbjer m fl
- 107, Inspelning med John Ringel
- 109, Tullingepojkarna, liveinspelning (med bla Claes hagströms spelkamrat Gunanr Hagbjer som medlem)
- 111, Inspelning från spelträff i Trosa 1991-11-08
- 112, Inspelning från dans på Societetshuset i Trosa 1992-02-24
- 116, Inspelningar med Rolf Dahlström m fl
- 127, Inspelningar med Harald Hjälmhed från 1977 och 1988

- Z2:1 Inspelningar från radio & fonogram (se X-ref SVA BB 7004-7010)
- 12, Nyköpings spelmanslag i Våra favoriter
 - 16, Radioinslag med Nyköpingshus Spelmansgille
 - 25, Inspelning från Trosa-träffen 1974 samt radioinslag från Sveriges Radio P1, ”Vardag i Trosa” från 1986-07-30.
 - 28, Radioinslag om Trosa i Sveriges Radio P3
 - 46, ”Sommarfröjd”, radioprogram inspelat på Strömsborg i Trosa. Gnesta-Kalle, Nils Fläcke och Elis Brandt medverkar
 - 58a, ”Uppesittarkväll i Trosa”, Radio Sörmland 1980-02-18
 - 58b, ”Uppesittarkväll i Trosa”, Radio Sörmland 1980-02-18
 - 71, Inspelningar med Skogsby-Lasse

Häri även Z3

Z3 Kommersiellt utgivna fonogram (se X-ref K 0372)

- 115, Håkan Carlsson

Ingår i Z2:1